

ÖĞRETMENLERDE SİGARA İÇME ALIŞKANLIĞI*

Dr. Ali Kocabaş*

Son 30 yıldır yapılan yoğun epidemiyolojik, klinik ve deneysel çalışmalar sonunda, sigara içiminin pek çok hastalığın gelişimine neden olduğu, bu hastalıklar nedeniyle dünya'da her yıl 1 milyondan fazla erken ölümün görüldüğü bildirilmiştir.^{11,12}

Sigara içiminin insan sağlığına olumsuz etkilerinin gösterilmesi, gelişmiş batı ülkelerinde sigara içiminin kontrolüne yönelik bir seri çalışmanın yürütülmesine neden olmuştur. Bu çalışmaların sonunda, henüz sigara içmeye başlamamış çocuk ve gençlerin bu alışkanlığı edinmelerinin önlenmesi faaliyetlerinin (Primer koruma) büyük önem taşıdığı görülmüştür.^{3,12} Ülkemizde 15 yaş üstü nüfusun % 43.5'inin sigara içtiği⁸ son 20 yılda kişi başına yıllık sigara tüketiminin % 22 arttığı bildirilmiştir.⁵ Bu durum, sigara içiminin kontrolüne yönelik programlara özellikle de primer koruma çalışmalarına ülkemizde büyük gereksinim bulunduğunu göstermektedir.

Yapılan değişik çalışmalarda, okullarda verilen sağlık eğitiminin çocuk ve gençlerin sigara içmeye başlama kararlarında etkili olduğu gösterilmiştir.^{1,4,6}

Öğretmenler, derslerinde verdikleri bilgilerin dışında —örnek olma özellikleri nedeniyle— davranışları, tutumları ve konulara yaklaşımları ile de pek çok bilginin aktarılmasını sağlamaktadırlar. Öğrencilerin sigara içimi ile ilgili tutum ve davranışlarında, özellikle bu ikinci yolla verilen bilgilerin daha etkili olduğu bildirilmiştir.^{2,6}

---

* Bu çalışma XVIII. Tüberküloz ve Göğüs Hastalıkları Kongresinde tebliğ edilmiştir.

** Tokat Devlet Hastanesi Göğüs Hastalıkları Uzmanı.

Şigara içimi konusunda etkin bir sağlık eğitimi verebilmeleri için, öğretmenlerin, gerek bilinç gerekse de tutum ve davranışları yönünden bu çalışmalara hazır hale getirilmelerinin gerekli olduğu bildirilmiştir.⁹ Bu nedenle öğretmenlerin sigara içme özelliklerinin ve sigara içimine karşı tutumlarının bilinmesinde büyük yarar bulunmaktadır.

Çalışmamızda, Tokat'da çalışan ilkokul, ortaokul-lise ve dengi okul öğretmenlerinde sigara içme alışkanlığının boyutları ve bazı özelliklerini inceleyerek, bu bölge okullarında yürütülecek primer koruma çalışmalarına yardımcı olmak amaçlanmıştır.

Materyal ve Metod

Bu çalışma, 1985-1986 öğretim döneminde Tokat'da görev yapan ilkokul, ortaokul-lise ve dengi okul öğretmenlerinde yapılmıştır. Çalışmamızda, öğretmenlerin sigara içme özelliklerini incelemek için bir anket uygulaması yapılmıştır. Uygulanan anket formunun düzenlenmesinde Dünya Sağlık Örgütü'nün benzer çalışmalar için önerdiği sorular temel alınmıştır.¹⁰

Uygulanan anket formlarında, öğretmenlere, sigara içme özelliklerinin yanısıra, sigaraya başlama yaşları, oturdukları yer, bitirdikleri ve çalıştıkları okullar, medeni durumları, sigara içme alışkanlıklarındaki değişimler, sigarayı bırakma istekleri ve sigara içme davranışı ile ilgili tutumları konusunda sorular sorulmuştur. Bu çalışma hem tanımlayıcı bir prevalans çalışması hem de analitik bir çalışmadır.

Anket çalışması 1986 Mart-Haziran ayları arasında Tokat Milli Eğitim Müdürlüğü'nce bu ilde düzenlenen konferanslar sırasında yapılmıştır. Katıldıkları konferansta kendilerine dağıtılan anket formlarını, bu ilde görev yapan 3.544 öğretmenden 2.660'ı (% 75.0) yanıtlamış ve elde edilen bilgiler değerlendirilmiştir.

Çalışma, 1 doktor, 1 sağlık memuru ve 1 psikologdan oluşan 5 ayrı çalışma grubu eliyle yürütülmüştür. Her ilçede verilen yukarıda sözü edilen konferanslar başlamadan önce, ekipteki doktor tarafından, öğretmenlere, çalışmanın amacı ve nitelikleri anlatılmış, anket formları üzerine isimlerini ve çalıştıkları okulları yazmamaları istenmiş, verdikleri yanıtları kendilerinden başka kimsenin bilemeyeceği güveni verildikten sonra yarım saat içinde, kendilerine dağıtılmış bulunan anket formlarını cevaplandırmaları istenmiştir. Anket formlarının doldurulması sırasında öğretmenlerin anlamadıkları bölümleri rahatlıkla sormaları sağlanmıştır.

Bulgular

Çalışmamızda incelenen 2.660 öğretmenden 1.261'i (% 47.4) sigara içmektedir. Erkek öğretmenlerde sigara içenlerin oranı (% 53.6) kadın öğretmenlerde sigara içenlerin oranından (% 29.2) anlamlı şekilde yüksektir. (χ^2 : 314.79 SD:2 p <0.001) Tüm erkek öğretmenlerin % 80.2'si yaşamlarında sigara içme deneyimi geçirirken, bu oran kadın öğretmenlerde % 43.7 dir. (Tablo I)

TABLO I
Öğretmenlerde Sigara İçme Durumu

Sigara İçme Özelliği	Erkek		Kadın		Toplam	
	(no)	(%)	(no)	(%)	(no)	(%)
Sigara içenler	1063	53.6	198	29.2	1261	47.4
Sigarayı bırakanlar	528	26.6	98	14.4	626	23.5
Hiç sigara içmeyenler	392	19.7	381	56.2	773	29.0
T O P L A M	1983	99.9	677	99.9	2660	99.9

Sigara içen 1063 erkek öğretmenin 821'i (% 77.2) her gün sigara içerken, 242'si (% 22.7) bazen sigara içmektedir. Benzer şekilde, sigara içen 198 kadın öğretmenin 78'i (% 39.3) hergün, 120'si (% 60.6) bazen sigara içmektedir.

TABLO II
Yaş Gruplarına Göre Öğretmenlerde Sigara İçme Durumu

Yaş Grubu	Sigara İçenler				Sigara İçmeyenler				Toplam	
	Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	Kadın
	(no)	(%)	(no)	(%)	(no)	(%)	(no)	(%)	(no)	(no)
20-29	232	52.3	71	29.7	211	47.6	168	70.2	443	293
30-39	569	54.2	102	30.0	480	45.7	237	69.9	1049	339
40 +	147	51.2	12	23.5	140	48.7	39	76.4	287	51

(Erkek χ^2 : 1.02 SD : 2 p>0.05) (Kadın χ^2 : 0.92 SD : 2 p>0.05)

Öğretmenlerin sigara içme özelliği, değişik yaş gruplarında anlamlı farklılıklar göstermemektedir. (Tablo II)

TABLO III

Öğretmenlerde Sigaraya Başlama Yaşı

Yaş Grubu	Sigara İçenler				Sigarayı Bırakanlar			
	Erkek		Kadın		Erkek		Kadın	
	(no)	(%)	(no)	(%)	(no)	(%)	(no)	(%)
6-10	43	4.6	2	1.2	18	4.2	1	1.7
11-15	231	24.7	7	4.2	133	31.0	2	3.4
16-20	493	52.8	102	61.4	227	53.0	41	70.6
21 +	166	17.7	55	33.1	50	11.6	14	24.1
TOPLAM	933	99.8	166	99.9	428	99.8	58	99.8

Sigara içme deneyimi geçiren (Sigara içenler + Sigarayı bırakanlar) 1887 öğretmenden 1585'inin yanıtlarına göre, öğretmenlerin % 82'si ilk sigaralarını 20 yaşından önce özellikle 16-20 yaş grubunda içmişlerdir. Kadın öğretmenlerin, erkek öğretmenlere göre, sigaraya daha geç başladıkları izlenmektedir. (Tablo III)

TABLO IV

Öğretmenlerin Bazı Özellikleri ile Sigara İçme Alışkanlıkları Arasındaki İlişkiler

Özellik	Sigara İçenler		Sigara İçmeyenler		Toplam	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	E(no)	K(no)
Oturdukları yer						
İl-İlçe	603(% 51.0)	176(% 30.2)	58(% 48.9)	405(% 69.7)	1187	581
Kasaba-köy	446(% 57.3)	18(% 19.5)	332(% 42.6)	74(% 80.4)	778	92
Çalıştıkları Okul						
İlkokul	680(% 56.1)	100(% 25.1)	531(% 43.8)	298(% 74.8)	1211	398
Ortaokul-Lise	378(% 50.5)	96(% 34.7)	370(% 49.4)	180(% 65.2)	748	276
Bitirdikleri Okul						
Öğretmen Lisesi	487(% 57.2)	85(% 27.6)	363(% 42.7)	222(% 72.3)	850	307
Eğitim Enstitüsü	388(% 53.8)	67(% 26.6)	333(% 46.1)	184(% 73.3)	721	251
Üniversite	164(% 51.2)	45(% 42.8)	156(% 48.7)	60(% 57.1)	320	105
Medeni Durum						
Evli	942(% 53.5)	141(% 27.3)	817(% 46.4)	374(% 72.6)	1759	515
Bekâr	111(% 56.9)	52(% 34.2)	84(% 43.0)	100(% 65.7)	195	152

Çalışmamızda, öğretmenlerin oturdukları yer ile sigara içme özellikleri arasında anlamlı ilişkiler gözlenmiştir. Köy ve kasabalarda oturan kadın öğretmenler, il ve ilçelerde oturan kadın öğretmenlerden daha az sigara içmektedirler. (X^2 : 4.61 SD : 1 $p < 0.05$) Buna karşın, köy ve kasabada oturan erkek öğretmenlerde, il ve ilçelerde oturan erkek öğretmenlere göre sigara içme alışkanlığı daha yaygındır. (X^2 : 7.13 SD : 1 $p < 0.01$) (Tablo IV) Çalışmamızda, erkek ilkököl öğretmenlerinin, erkek ortaokul ve lise öğretmenlerinden daha çok sigara içtikleri görülmüştür. (X^2 : 5.88 SD : 1 $p < 0.05$) Fakat, kadın ilkököl öğretmenleri, kadın ortaokul ve lise öğretmenlerinden daha az sigara içmektedirler. (X^2 : 7.62 SD : 1 $p < 0.01$) (Tablo IV).

Erkek öğretmenlerde sigara içme alışkanlığı, bitirdikleri okullara göre anlamlı farklılıklar göstermemektedir. (X^2 : 4.07 SD : 2 $p > 0.05$) Fakat, üniversite mezunu kadın öğretmenler, diğer okullardan mezun olan kadın öğretmenlere göre daha çok sigara içmektedirler. (X^2 : 10.73 SD : 2 $p < 0.01$) (Tablo IV).

Çalışmamızda evlilik durumlarının her iki cinsiyette de öğretmenlerin sigara içme özelliklerini anlamlı şekilde etkilemediği görülmüştür. (E : X^2 : 0.46 SD : 1 $p > 0.05$, K : X^2 : 2.65 SD : 1 $p > 0.05$) (Tablo IV).

TABLO V

Hergün Sigara İçen Öğretmenlerin Günde İçtikleri Sigara Sayısı

Sigara Sayısı	Erkek		Kadın	
	(no)	(%)	(no)	(%)
0-5	38	5.3	16	23.8
6-10	142	19.8	32	47.7
11-20	450	62.7	15	22.3
21-40	77	10.7	3	4.4
41 +	10	1.4	1	1.5
TOPLAM	717	99.9	67	99.7

Çalışmamızda hergün sigara içen erkek öğretmenlerin, hergün sigara içen kadın öğretmenlere göre daha fazla sigara içtiği görülmüştür. Nitekim, hergün sigara içen erkek öğretmenlerin % 12.1'i günde 1 paketten fazla sigara içerken, bu oran kadın öğretmenlerde % 5.9'a düşmektedir. (Tablo V)

Geçen yıla göre şimdi ne kadar sigara içtikleri sorusuna hergün sigara içen öğretmenlerin 769'u, bazen sigara içen öğretmenlerin ise 247'si yanıtlamıştır. Bu yanıtlara göre :

Hergün sigara içen öğretmenlerin % 73.8'inin, bazen sigara içen öğretmenlerin ise % 29.5'unun sigara içme alışkanlıklarında bir değişiklik olmadığı veya şimdi daha fazla sigara içtikleri görülmüştür. Buna karşılık, hergün sigara içen öğretmenlerin % 24.8'i, bazen sigara içen öğretmenlerin ise % 67.6'sı, bir yıl öncesine göre daha az sigara içmektedirler. Bir yıl önce sigara içmeyen fakat şimdi sigara içenlerin oranı, hergün sigara içen öğretmenlerde % 1.3 fakat bazen sigara içen öğretmenlerde % 2.8 dir. Hergün ve bazen sigara içen öğretmenlerin bir yıl öncesine göre sigara içme alışkanlıklarındaki değişim anlamlı farklılıklar göstermektedir. (X^2 : 158.43 SD : 3 $p < 0.001$)

«Önümüzdeki 5 yılda sigara içme alışkanlığınızda nasıl bir değişim olacağını düşünüyorsunuz?» sorusuna hergün sigara içen öğretmenlerin 784'ü, bazen sigara içen öğretmenlerin ise 296'sı yanıtlamıştır. Bu yanıtlara göre : Hergün sigara içen öğretmenlerin % 45.2'si, bazen sigara içen öğretmenlerin ise % 10.3'ü bundan sonraki 5 yılda hergün sigara içmeyi düşünmektedir. Bu farklılık anlamlıdır. (X^2 : 113.90 SD : 1 $p < 0.001$) Hergün sigara içen öğretmenlerin % 54.7'si, bazen sigara içen öğretmenlerin % 89.5'i bundan sonraki 5 yılda hergün sigara içmeyi düşünmemektedir.

Hergün sigara içen erkek öğretmenlerin % 83.7'si sigarayı bırakmayı düşünürken, bu oran hergün sigara içen kadın öğretmenlerde % 45.8'e (X^2 : 51.22 SD : 1 $p < 0.001$) ve bazen sigara içen erkek öğretmenlerde % 45.4'e düşmektedir. (X^2 : 172.76 SD : 1 $p < 0.001$) (Tablo 6)

Hergün sigara içen erkek öğretmenlerin % 58.3'ü sigarayı bırakma denemeleri yapmışken, hergün sigara içen kadın öğretmenlerin % 29.7'si (X^2 : 21.04 SD : 1 $p < 0.001$) ve bazen sigara içen erkek öğretmenlerin % 39.8'i (X^2 : 30.65 SD : 1 $p < 0.001$) bu denemeleri gerçekleştirmiştir. (Tablo VI)

Hergün sigara içen erkek öğretmenlerde bir yıldan fazla sigarayı bırakabilenlerin oranı % 10 iken, bazen sigara içen erkek öğretmenlerde bu oran % 24.5'e çıkmaktadır. (X^2 : 25.07 SD : 3 $p < 0.001$) Benzer şekilde, bazen sigara içen kadın öğretmenlerde bir yıldan fazla sigarayı bırakabilenlerin oranı hergün sigara içen kadın öğretmenlerden daha fazladır. (X^2 : 12.41 SD : 3 $p < 0.001$) Sigarayı bırakma süreleri bakımından hergün sigara içen erkek ve kadın öğretmenler arasında anlamlı bir farklılık saptanamamıştır. (X^2 : 4.41 SD : 3 $p > 0.05$) (Tablo VI).

TABLO VI

Öğretmenlerin Sigara İçmeyi Bırakma Konusundaki Düşünceleri

Düşünceler	Hergün Sigara İçenler		Bazen Sigara İçenler	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Sigarayı Bırakmayı				
Düşünenler	599 (% 83.7)	33 (% 45.8)	171 (% 45.4)	77 (% 45.2)
Düşünmeyenler	116 (% 16.2)	39 (% 54.1)	205 (% 54.5)	93 (% 54.7)
Toplam	715 (% 99.9)	72 (% 99.9)	376 (% 99.9)	170 (% 99.9)
Sigarayı Bırakmayı				
Deneyenler	414 (% 58.3)	22 (% 29.7)	136 (% 39.8)	54 (% 36.7)
Denemeyenler	296 (% 41.6)	52 (% 70.2)	205 (% 60.1)	93 (% 63.2)
Toplam	710 (% 99.9)	74 (% 99.9)	341 (% 99.9)	147 (% 99.9)
Son denemede sigarayı bırakma süresi				
0-6 Gün	104 (% 23.7)	15 (% 35.7)	33 (% 18.0)	8 (% 11.7)
1-4 Hafta	84 (% 19.2)	5 (% 11.9)	22 (% 12.0)	12 (% 17.6)
1-12 Ay	205 (% 46.9)	17 (% 40.4)	83 (% 45.3)	23 (% 33.8)
1 Yıl +	44 (% 10.0)	5 (% 11.9)	45 (% 24.5)	25 (% 36.7)
Toplam	437 (% 99.8)	42 (% 99.9)	183 (% 99.8)	68 (% 99.8)

Çalışmamızda, öğretmenlere, sigara içme alışkanlığı ile ilgili tutumları konusunda bazı sorular sorulmuş ve bu sorular öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu tarafından yanıtlanmıştır. (n : Yanıt veren öğretmen sayısı) Elde edilen sonuçlar aşağıda belirtilmiştir :

Hergün sigara içen öğretmenlerin % 85.4'ü (n : 788) bazen sigara içen öğretmenlerin ise % 83.3'ü (n : 306) sigara içmelerinin sağlıkları üzerinde olumsuz etkileri olabileceğinden endişe duymaktadırlar. (p>0.05)

Hergün sigara içen öğretmenlerin % 97.2'si (n : 777), bazen sigara içen öğretmenlerin % 98.3'ü (n : 311) sigara içmelerinin etrafta bulunan sigara içmeyenlere de zarar verebileceğini düşünmektedirler. (p>0.05)

Hergün sigara içen öğretmenlerin % 32.8'i (n : 807), bazen sigara içen öğretmenlerin ise % 15.6'sı (n : 313) okulda, öğrencilerinin yanında sigara içmektedir. (p<0.001)

Hergün sigara içen öğretmenlerin % 85.5'i (n : 790), bazen sigara içen öğretmenlerin ise % 62.5'i (n : 320) etraflarında öğrenci yokken okulda sigara içmektedir. (p<0.001)

Sigara içen öğretmenlerin % 96.5'i (n : 1237), sigara içmeyen öğretmenlerin ise % 99.1'i (n : 1352) sigara içiminin sağlığa zararlı olduğunu düşünmektedir. (p>0.05)

Sigara içen öğretmenlerin % 86.6'sı (n : 1244), sigara içmeyen öğretmenlerin % 89.5'i (n : 1354) öğrencilerinin sigara içip içmediklerini dikkatli olarak izlemektedir. (p<0.05)

Sigara içen öğretmenlerin % 97.2'si (n : 1220), sigara içmeyen öğretmenlerin % 99.1'i (n : 1363) öğrencilerine sigara içiminin zararları konusunda bilgi vermektedir. (p>0.05)

Sigara içen öğretmenlerin % 95.6'sı (n : 1249), sigara içmeyen öğretmenlerin ise % 97.1'i (n : 1283) öğrencilerinin yanında sigara içmelerinin onların sigara alışkanlığı edinmesinde olumsuz bir rol oynayabileceğini düşünmektedir. (p<0.05)

Tartışma

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı (SSYB) tarafından yaptırılan bir çalışmaya göre, ülkemizde, 15 yaş üstündeki yetişkin nüfusta erkeklerin % 62.8'i, kadınların % 24.3'ü sigara içmektedir.⁸ Sezer'in Ankara'da yaptığı bir çalışmada ise, erkeklerde sigara içme alışkanlığının sosyo-ekonomik değişkenlerden etkilenmediği, buna karşılık sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe kadınlarda sigara içme oranlarının da yükseldiği bildirilmiştir.⁷

Çalışmamızda, Tokat ilinde görev yapan erkek öğretmenlerin % 53.6'sının, kadın öğretmenlerin ise % 29.2'sinin sigara içtiği görülmüştür. (Tablo I) Gene çalışmamızda, erkek öğretmenlerde sigara içme oranlarının eğitim düzeyinden etkilenmediği, ancak kent merkezlerinde oturanlara göre köy ve kasabada oturan erkek öğretmenlerin daha çok sigara içtiği izlenmiştir. Oysa kadın öğretmenlerde durum bunun tam tersidir. Görülen eğitimin düzeyi ile paralel olarak kadın öğretmenlerde sigara içme oranları artmakta, köy ve kasabada oturan kadın öğretmenler daha az sigara içmektedirler. (Tablo IV).

Gerek SSYB'nın ve Sezer'in bulguları gerekse çalışmamızdan elde ettiğimiz sonuçlar, ülkemizde sigara içme alışkanlığının erkekler arasında oldukça yaygın olduğunu, kadınların sigara içmesinin hoş karşılanmadığı geleneksel kültürümüzün kırsal alanlarda etkinliğini sürdürdüğünü, sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyi yükselen kadınlarımızın bu kültürün koruyucu etkisinden çıkmakta olduklarını düşündürmektedir. Çalışmamızda, bir meslek grubu olarak öğretmenlerin ülkemiz erkek ve kadınlarında gözlenen, sigara içme alışkanlığı ile ilgili bu genel eğilimlerden farklı bir özellik göstermedikleri izlenmektedir.

Çalışmamızda, sigara içme deneyimi geçiren erkek öğretmenlerin % 84.1'inin, kadın öğretmenlerin ise % 69.1'inin bu denemeleri 20 yaşından önce gerçekleştirdikleri anlaşılmaktadır. (Tablo III) SSYB verilerine göre ise, ülkemizde sigara içenlerin % 4.3'ü 10 yaşından önce % 82.7'si 21 yaşından önce ilk sigaralarını içmişlerdir. Bu sonuçlar, primer koruma çalışmalarının ülkemizde, 10-20 yaş grubunda yoğunlaştırılmasının gerekliliğini ve önemini yansıtmaktadır.

Yapılan yoğun çalışmaların sonunda, son 20 yılda, batı ülkelerinde sigara içenlerin oranında % 20-30'lara ulaşan düşmeler sağlanabilmiştir.³ Elde edilen bu sonuç, sigara içiminin sağlığa zararları konusunda toplumun yeterince eğitilmesi, sigara içimine karşı birçok yasal önlemlerin alınması ve en önemlisi de toplumda, sigara içmeyenler lehinde bir sosyal iklimin yaratılması ile mümkün olabilmektedir.⁴

Son 20 yılda kişi başına yıllık sigara tüketiminin ve sigara içimi ile ilgili hastalıkların arttığı ülkemizde, sigara içiminin kontrolüne yönelik yaygın bir çalışma bulunmamaktadır.⁵

Kendilerine destekleyici sosyal ve kültürel koşulların bulunmaması, sigara içicilerin bu alışkanlıklarından vazgeçmelerini güçleştirmektedir. Nitekim, hergün sigara içen öğretmenlerin % 80.3'ü sigarayı bırakmayı düşünürken ve % 55.6'sı bu konuda ciddi denemelerde bulunurken sadece % 24.8'i bir yıl öncesine göre içtikleri sigara sayısını azaltabilmiştir.

Sigara içen öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, sigara içmelerinin hem kendilerine, hem etrafındakilere hem de öğrencilerine olumsuz etkileri olduğunu bilmektedir. Buna ek olarak, sigara içen öğretmenler arasında sigarayı bırakma düşüncesi oldukça yaygındır ve yoğun sigara içicilerin oranı da (günde bir paketten fazla sigara içenler) düşük bulunmuştur. Çalışmamızda elde ettiğimiz bu sonuçlar, öğretmenlerde sigarayı bıraktırma çalışmalarını kolaylaştıracak özellikler olarak değerlendirilmiştir.

Öğrencilerin sigara içmeye başlama kararlarında, okullarda yürütülen bilgilendirme çalışmalarının önemli olduğu, ancak, öğretmenlerin bu konudaki tutum ve davranışlarının çok daha etkileyici olduğu bildirilmiştir.^{2,6,9} Sigara içmelerinin öğrencilerin sigara içme kararında olumsuz rol oynayacağını bilmelerine rağmen, sigara içen öğretmenlerin % 78.9'u çalıştıkları okullarda, % 28.0'i de öğrencilerinin yanında sigara içmektedir. Sigara içmeyen öğretmenlere göre sigara içen öğretmenler, öğrencilerinin sigara içip içmediklerini izlemede daha az ilgili, öğrencilerinin yanında sigara içmelerinin olumsuzluğuna inanmada daha az kararlıdır. Çalışmamızda elde ettiğimiz bu sonuçlar, sigara içme alışkanlıklarının, öğretmenlerin, primer koruma çalışmaları konusunda daha kararlı düşünme ve davranmalarını engellediğini göstermektedir.

Çalışmamızda, öğretmenlerin sigara içiminin sağlığa olumsuz etkileri konusunda yeterli bilgiye sahip oldukları fakat bu bilgileri kendi davranışlarına yansıtamadıkları izlenmiştir. Buna ek olarak, bir toplumda primer koruma çalışmaları başlatılmadan önce, öğretmenlerin sigarayı bırakmalarının sağlanmasının ve verecekleri sağlık eğitimi konusunda bu kesimin eğitilmesinin gerekli olduğu düşünülmüştür.

Teşekkür : Bu araştırmanın yapılmasında değerli yardımlarını gördüğüm, Tokat Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürlüğü ile Tokat Milli Eğitim Müdürlüğü yetkililerine, anket çalışmasını yürüten doktor, psikolog ve sağlık memurlarına ve anket çalışmasına katılan tüm öğretmenlere teşekkür ederim.

Özet

Öğretmenlerde sigara içme alışkanlığının boyutları ve bazı özelliklerini incelemek amacıyla, Tokat'da 2.660 ilkökul, ortaokul, lise ve dengi okul öğretmeninde 1986 yılında bir anket çalışması yapılmıştır. Çalışmada, erkek öğretmenlerin % 53.6'sının, kadın öğretmenlerin ise % 29.2'sinin sigara içtiği görülmüştür. Şehirlerde oturan erkek öğretmenler ve köylerde oturan kadın öğretmenlerin daha az sigara içtiği, hergün sigara içen erkek öğretmenlerin % 12.4'ünün, hergün sigara içen kadın öğretmenlerin ise % 5.9'unun günde 1 paketten fazla sigara içtiği saptanmıştır. Sigara içen öğretmenlerin % 66'sının sigarayı bırakmayı düşündüğü, % 49.2'sinin de ciddi olarak sigarayı bırakmayı denediği izlenmiştir. Sigara içen öğretmenlerin % 97.2'sinin öğrencilerine, sigara içiminin sağlığa zararları konusunda bilgi verdiği fakat bu öğretmenlerin % 28.0'inin öğrencilerinin yanında sigara içtiği görülmüştür.

SUMMARY

Smoking Habits Among Teachers

To investigate smoking habits among primary, secondary and high school teachers, we conducted a survey by self-questionnaire of 2.660 teachers in Tokat-Turkey in 1986. We found that % 53.6 of men teachers and % 29.2 of women teachers were smoker. The proportion of smokers in men teachers living in city and women teachers living in village was less than others. % 66 of smoker teachers thought about quitting smoking and % 49.2 of smoker teachers made a serious attempt to stop smoking. % 97.2 of smoker teachers were informing their students about harmful effects of smoking to health but % 28.0 of them were smoking nearby of their students.

KAYNAKLAR

- 1 — Ashton, H. Patterns of smoking. Social and psychological factors, *Practitioner*, 227, 1415-1423, 1983.
- 2 — Clarke, J., Mac Pherson, B., Holmes, D. et all. Reducing adolescent smoking : A comparison of peer-led, teacher-led and expert interventions, *J. School Health*, 56, 102-106, 1986.
- 3 — Committe on Public Health : Statement and resolutions on tobacco and health, *Bull. NY. Acad Med.*, 62, 1028-1032, 1986.
- 4 — Cullen, J. Tobacco use : Prevention and control, *Isr. J. Med. Sci.*, 22, 283-300, 1986.
- 5 — Kocabaş, A. Dünya'da ve Türkiye'de sigara sorunu, *Yeni Tıp Dergisi*, 5(3), 51-62, 1988
- 6 — Owie, I. Smoking behavior of prospective teachers: A Nigerian case, *College Health*, 32, 305-207, 1984.
- 7 — Sezer, R.E. Ankara'nın ortaokul, lise ve dengi okullarında sigara içme durumu ve sigaraya başlama nedenleri (1983). *Sağlık Tarım ve Ekonomi Yönünden Sigara, Dünü Bugünü ve Yarını Sempozyumu Kitabı*. Ankara : TÜBİTAK Yayınları 586, 54-69, 1984.
- 8 — Sigara alışkanlıkları ve sigarayla mücadele kampanyası kamuoyu araştırması. PİAR Araştırma Ltd. Şti. tarafından SSYB için yapılan araştırma raporu. İstanbul, Ocak 1988.
- 9 — The Third Report from the Royal College of Physicians of London : Smoking and Health. London: Pitman Med Comp, 1978, 114-115.
- 10 — World Health Organization : Guidelines for the conduct of tobacco smoking surveys of general population. Report of a WHO meeting Held in Finland, 1982, Document R 284 WHO/SMO/83.4.
- 11 — World Health Organization: Smoking and Its effect on healt : WHO Technical Report Series, 568, Geneva, 1975.
- 12 — World Health Organization : Smokin g contiol stratevies in developing countries. WHO Technical Report Series, 695, Geneva, 1983.